

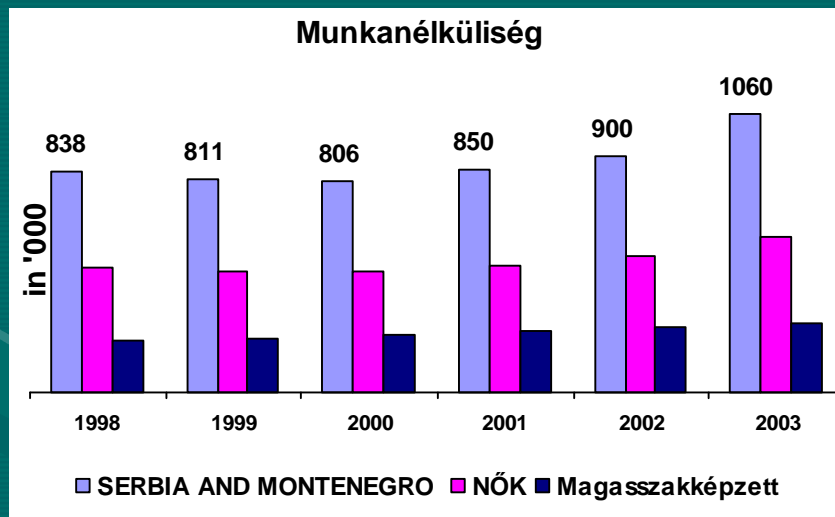
Gábrity Molnár Irén:
Társadalmi mozgások
Tranzíció Szerbiában
Munkaerő migráció
(2006)

Gazdasági reformcsomagok Szerbiában 2000-től:

1. Makrogazdasági stabilizáció piaci feltételekkel
2. Liberalizáció (piac, fix kurzus, pénzmozgások...)
3. Adó-reform (PDV)
4. Privatizáció – reprivatizáció (külföldi tőkeigény)
5. Vállalati szerkezetváltás (új tulajdon, termék szerkezet és piaci feltételek)
6. Bank-reform (emissziós politika, üzleti bankok)
7. Hítel-politika az országban (eladósodás)
8. Korrupció és bűnözés elleni harc
9. Nemzetközi támogatások – EU csatlakozás

Munkanélküliség a legtranszparensbb probléma...

(Szerbia – 7 498 000 lakós , 2 442 000 háztartás)

Törekvések:

Rezolúció az EU csatlakozásról- a Szerb Szkupstina döntései - 2004. október 13. és 2008. szeptember 9.

Akadályok:

- **Érdekcsoportok összeütközései (politikai pártok, útgazdagok, szakszervezetek, rejtett érdekcsoportok...)**
- **a magánszektor iránti homályos viszonyulás**
- **beruházási rizikók (szürkegazdaság, pénzmosás)**
- **korruptió, bűnözési hálózatok, háborús nyereszkesedők**

A gazdasági krízis, a háború, a tranzíció lassúsága növeli az emigrációs hajlamot

A migráció fajtái:

- intern - belső (falu-város, régióközi: dél-észak)
- extern – külső (más államba elvándorlás/bevándorlás)

Világjelenség:

Migráció = az egyének, családok, vagy társadalmi csoportok tartós élethelyválttatása meghatározatlan időre, más helységbe vagy országba.

Migrációs relációk/utak:

- szegény —> gazdag
- falu —> város
- dél —> észak
- kelet —> nyugat

Belső migráció Szerbiában falu-város reláció

A mezőgazdasági lakosság részarányának csökkenése
(50 év alatt 60%-os csökkenés):

75,0% 1938-ban

67,2% 1948-ban

38,2% 1971-ben

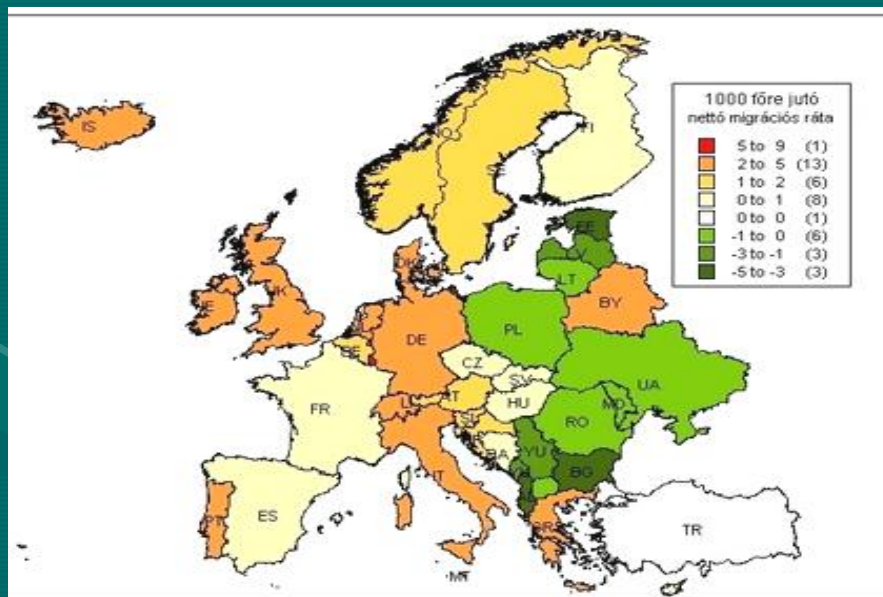
19,9% 1981-ben

16,3% 1988-ban

- átalakuló "felemás rétegek" = tradicionális földhözragaszkodás, háztáji földművelés a gyárimunka mellett, de a város peremén él vagy ingázik

- átmenetek: életmódváltozás, új jövedelemforrás

Szerbia negatív migrációs szaldóval

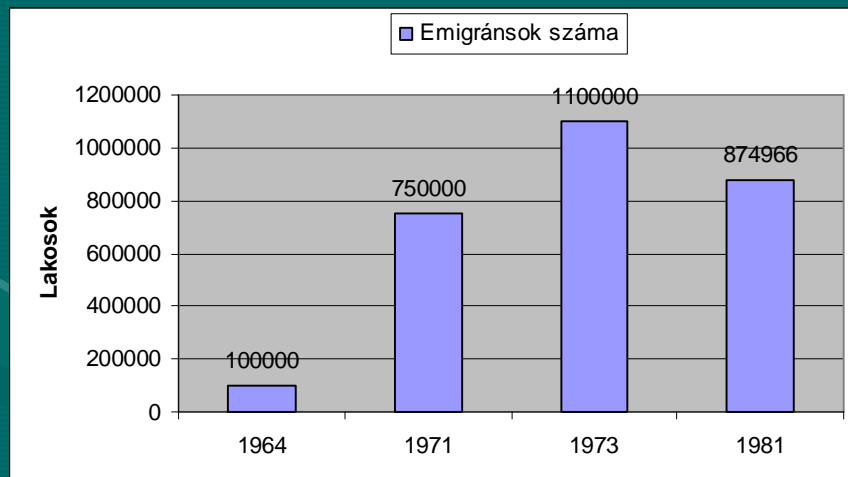

A JUGOSZLÁV LAKOSSÁG MIGRÁCIÓJA KÜLFÖLDRE

- Amennyiben migráció alatt az egyének, családok, illetve a lakosság nagyobb csoportjának, addigi tartózkodási helyének bármiféle elhagyását és más helyen való tartós letelepülését értjük, megállapítható, hogy az egykori jugoszláv valamint a jelenlegi szerbiai lakosság elvándorlása már több mint négy évtizede folyamatos.

- **1961**-től megkezdődik a lakosság elvándorlásának megállás nélküli folyamata külföldre.
- **1965** óta a gazdasági migráció folyamata szervezeten zajlik.
- Az első hivatalos statisztikai adatok, és pártállásfoglalás az **1971**-es népszámlálással jelentek meg

A JUGOSZLÁV ÉS SZERB LAKOSSÁG GAZDASÁGI MIGRÁCIÓJÁNAK DIMENZIÓI

Vándorlási hullámok...

- először a legfejlettebb köztársaságokból jelentkezett nagyszámú külföldre vándorlás (Szlovénia, Horvátország, Vajdaság)
- legkésőbb Koszovó és Metóhiából indultak
- **1968 és 1979 között a külföldön tartózkodók legnagyobb számban Szerbiából távoztak**
- **1990-es években új jelenség: tömeges és gyors menekültáradat**

A KÜLFÖLDI MUNKAVÁLLALÁS MOTÍVUMAI

1. Jugoszlávia földrajzi és politikai nyitottsága a 60-as évektől
2. Létfenntartási gondok, munkanélküliség
3. Karrier-alternatívák közötti választás hiánya - "agyelszívás" jelensége
4. Leszegényedés és a veszélyeztetettség érzése a 90-es években
5. Diaszpóra vonzás, kapcsolatok és pszichológiai tényezők

Extern- külső migráció

Ellentétes hatótényezők ugyanazon eredője:
Tito-Jugoszlávia földrajzi és politikai nyitottsága,
de az embargó/vízum Szerbiában a 90-es években

Az emigrációs motívumok:

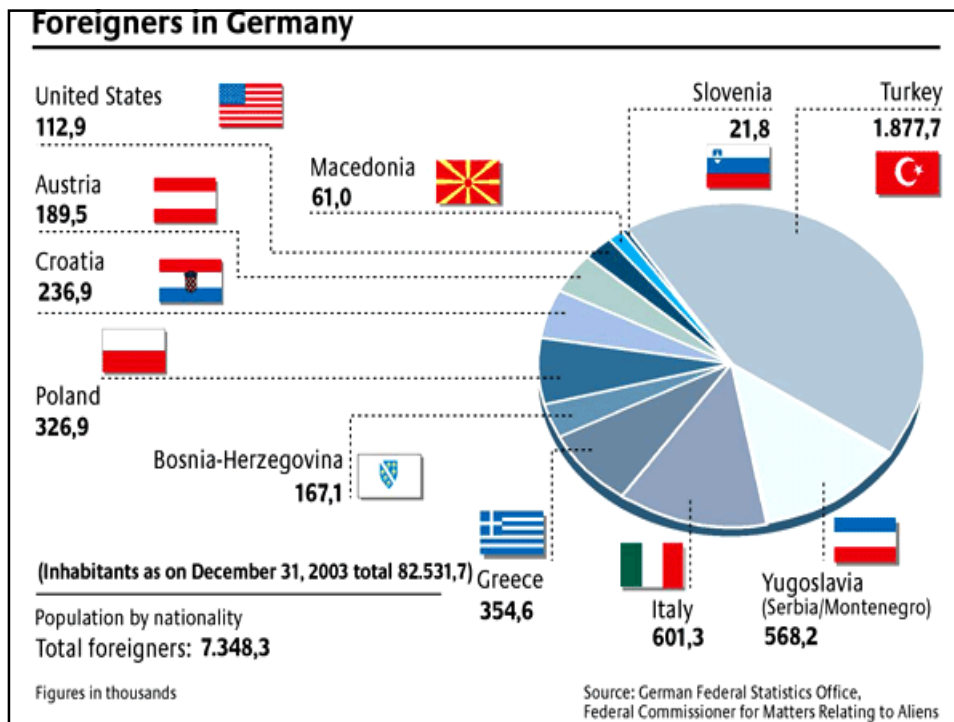
1. Gazdasági okok, egzisztenciális problémák és a munkanélküliség, gazdasági bezártság
2. Társadalmi-szociális ok: szakemberek elvándorlása ("agyelszívás")- tudás értéktelensége, innovációk, patentok, tehetségek elherdálása
3. Kulturális okok – alacsony életszínvonal, továbbképzési lehetőség hiánya
4. Politikai hátrányok, rivalitás, elnyomás (ellenzéki, kisebbségi csoportok)
5. Pszichológiai ok: háborús félelem, kilátástalanság, jövőkép hiánya

Emigrációs hullámok Szerbiában:

1. **1945-50** – a világháború után - **politikai emigráció**
2. **1965 –től**, Gazdasági reformok/önigazgatás – nyitás: „ideiglenes külföldi munkavállalás” a szakképzettlen munkanélküliek (kb. 100 000) városokból a férfi munkaerő – **gazdasági migráció**
3. **1973-ban 1,1 millióan dolgoznak Európaszerte** – majd gazd. recesszió miatt nem fogadják az imigránsokat, hazaküldik a szakképzetleneket
4. **1981-ben, 874.966 külföldi munkavállaló** – **fejletlen vidékekről: fiatal iskolázott férfiak**, családegyesítés (nők, gyerekek)
5. **1991-2000** – balkáni **emigrációs egzódusz** (2 millió), **menekülthullámok** (Szerbia felé: 1992, 1995, 1999- a lakosság 10%-a menekült/jövevény) – **gazdasági és politikai emigráció, azil státus** – **Európán kívüli országokba** (15 év alatt 50000 magyar hagyta el Vajdaságot – a magyarok 16%-a)

SZERBIA GAZDASÁGI EMIGRÁNSAINAK JELLEMZŐI

- A hatvanas és hetvenes években a lakosság nemtől, kortól és szakképzettségtől függően saját **maga döntött az emigráció mellett**
- Napjainkban a **befogadó ország szabja meg**, hogy ki vándorolhat be (iskolavégzettség, szakma, életkora, státusa/megélhetési garancia, nyelvtudás stb. alapján)

Célországok, imigrációs központok, befogadó programok:

1. Európai államok (236.823 vagy 78,3%) – Németország, Ausztria, Svájc és Franciaország
2. Tengeren túli kontinensek (kb. 22%): USA, Kanada, Ausztrália

Ma az imigránsok: szakemberek (informatikus, márnök, innovátor, programozó, mikrobiológus, tudományok doktora, medicus, művész, sportoló), idegen nyelvet tud, kezdő tőkével rendelkeznek.
Hátrányok: "agyelszívás", vállalkozók- és tőkeelvándorlás

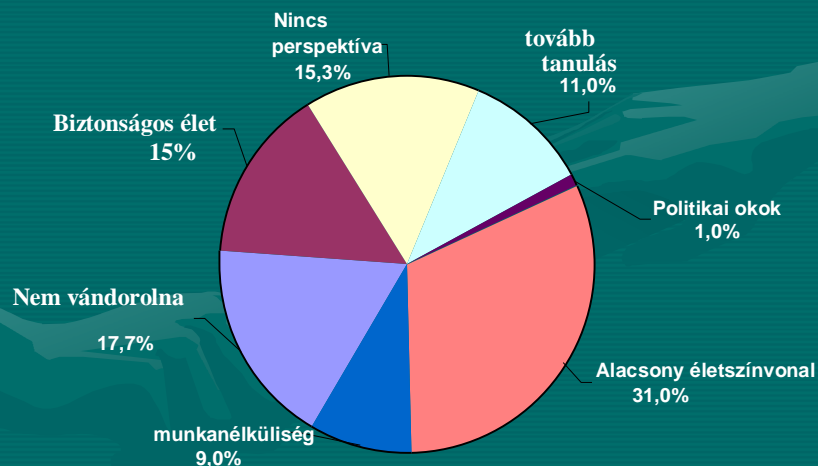
Az 1965 óta külföldön dolgozók tartózkodási ideje

	SZERBIA	VAJDASÁG	KOSZOVÓ-METOHIIJA
	százalék	százalék	százalék
ÖSSZESEN	100	100	100
1 ÉV	22,7	14,9	19,7
2-5 ÉV	<u>47,7</u>	<u>47,6</u>	<u>55,6</u>
6-9 ÉV	18,7	22,7	17,7
10 ÉVNÉL TÖBB	10,9	14,8	7

Kivándorló típusok – távolmaradásuk szerint

- a) A folyószabályozások és más állami vállalkozások (földmunkák, iparosítás) a lakosság mozgását indították el: **városba ingázók**. Periodikus, de tartós ingázás/távollét. Ide sorolhatók az építkezésen dolgozó, **kéthetente-havonta hazautazó "terénesek"**
- b) A nyugatra irányuló munkavállalás államilag szervezett, résztvevői már szakképzett és felszakképzett egyének, **egész évben külföldön dolgoznak**, csak ünnepekre térnek haza.
- c) A polgárháború ideje alatt már az állami vállalatok "technológiai feleslege" **állandó külföldi munkavállalóvá** válik. Képzettsége gyakorlatilag azonos a lakosság képzettségével. Mellettük jelentkezik még a mezőgazdaságban nélkülözhető személyek nagy hányada.

Kérdőívezett fiatalok véleménye - 2002 (15-24. évesek) az elvándorlás okairól Szerbiában

Emigráció következményei

(gazdasági, demográfiai, társadalmi, pszichológiai):

- anyagi veszteség (tőkeelvonás, nem kifizető és visszatéríthetetlen képzések/oktatás)
- emberi veszteség (fiatal férfihány)
- szakemberhiány (profilok pótolhatatlansága)
- demográfiai deformáció: lakosságfogyás (falvak elnéptelenedése), vitalitás, természetes szaporulat esése, házasságkötés csökkenése, válások növekedése
- kiskorú delikvencia, alkoholizmus, kábítószer...

A szerbiai magyar emigrációs veszteség

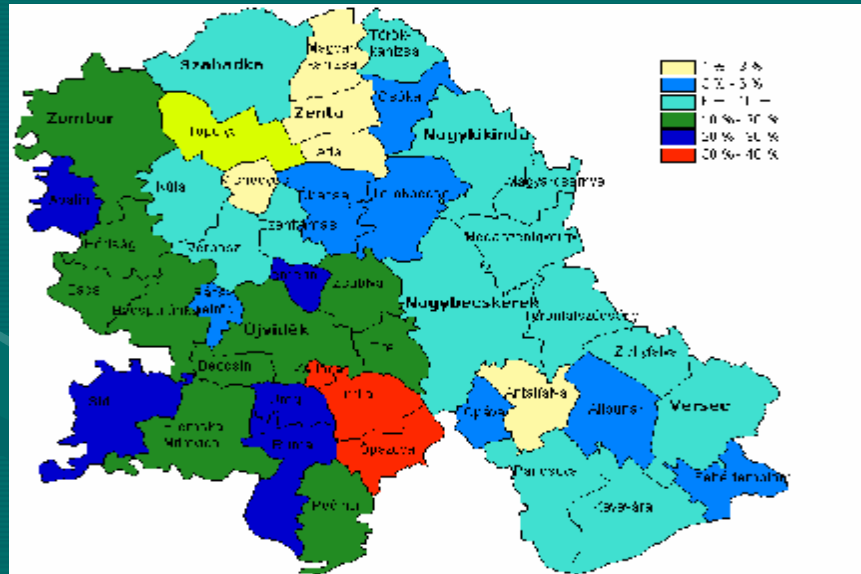
- **1944-45 - a 2. világháború után Jugoszláviából harmincezer magyar költözött el**
- **1944-ben kb. húszezer vérbosszú áldozata lett**
- **1948–1991 között 69 193 fő ment külföldre**
1965–1970 között 16 627
1980-as években 25 228
- **90-es években kb. 50 000 kelt útra**
- **Legtöbb magyar a szabadkai, újvidéki, topolyai, zombori és adai községekből**

Hazatérők

- **A szülőföld prosperálását várják – a reformokat figyelik**
- **Egyenlőtlen, kiszámíthatatlan visszatérési hullámok (70. és 80. évek második fele)**
- **A szakképzettlen, munkanélküli jön vissza**
- **Gyermekei, unokái „kinn” maradnak**
- **Az újbóli alkalmazkodás problémája**
- **Beruházandó tőke elégtelensége, a magánvállalkozás bizonytalansága**
- **Nem a szülőfalujában, hanem nagyvárosban telepszik le**

IMIGRÁCIÓ - A menekültek aránya az egyes vajdasági községek lakosságának számában – 1996, 2002

Bevándorlók viselkedési modelljei

- **Asszimiláció**ról olyan kontextusban beszélhetünk, ha a bevándorlók társadalmi vonzata (beilleszkedő hajlama) kicsi, még a befogadóké nagy.
- **Izolacionista** elhelyezkedésről akkor beszélünk, ha mindkettő kicsi (gettósodás),
- **Adaptáció**ról, autonóm beilleszkedéssel akkor találkozunk, ha mindkettő nagy.

Az adaptáció három, nem egészen pontosan megvonható szakaszhatárral rendelkező lépcsőt különböztet meg:

- 1. első lépés a **kontaktus**, a mássággal való szembesülés,
- 2. második a **krízis**, ahol a kritikus helyzetet radikálisan kétféleképp lehetett feloldani: hasonulással, vagy ellenállással, visszavonulással
- 3. harmadik az **adaptáció**, alkalmazkodási formák egyike.

Az imigránsok beolvadása az új környezetbe – **nehézkés: a kulturális, nyelvi, ideológiai, értékrendbeli, történelmi-genetikai különbségek miatt**

1. **Átmeneti élet = nem igyekeznek teljesen átvenni az új kulturális szokásokat – elkülönített imigrációs gettókban (városi kvart) él; potenciális strájbéréker. Nostalgia, megmaradnak a szülőföldi kapcsolatok**
2. **Konformisták = alkalmazkodó fiatal szalemberek, modern életfelfogással, nyelvtudással, könnyen köt barátságot, házasságot. Elszakad szülőföldjétől.**
3. **Revandikatív viselkedés, problematikus egyének – defetista hajlamok: elégedetlen, csalódott (alkoholista, narkós, maffiózó...); se otthon se itthon...**

A 90. években a vajdasági magyar imigránsokra jellemző magatartás:

- Integrálódás helyett egy **önszerveződés, bezárkózás** esetével találkoztunk.
- A vizsgált csoport **helykiválasztása** alátámasztja a feltételezést: meghatározó **a földiek, rokonok**, és csak másodsorban magyarországi ismerősök jelenléte. Az első hullámot követően már az új környezetben magukat feltaláló (otthoni) ismerősök segítik az áttelepülni vágyókat.
- A korábban integrált rokonok vagy ismerősök, illetve a "magyar" barátok, gyakorlatilag az integrálódás **kritikus szakaszán segítik át** a kivándorlókat. **A magyarországi átlagember a "jűgő" gyűjtőfogalommal operál.**

Vajdasági menekült típusok

- A vajdaságiak első (a **polgárháborút megelőző időszakban - 1989-91**) hulláma nem menekült, rájuk a **kivándorló vendégmunkás** kifejezés felel meg.
- A **háború elején, a hiperinfláció idején (1992-93)** kilépők a **vállalkozók**, ők alapítják meg a helyzeti előnnyel (tőkével) rendelkező vállalatokat, kft-eket, bt-eket. A hiánypótló, illetve tercier szektorban találnak megfelelő talajra.
- A **polgárháború veszélye** elől menekülők (1992-95) már kevés tőkével, gyakran az otthoni kapcsolatokra támaszkodva jutnak át és lelnek munkahelyre (feketézők). Az otthoni ingatlant semmi esetben sem/csak ritkán értékesítik, így a visszatérés lehetősége számukra még nyitott. A szezonális, "jól fizető" munkákat választják.

Magyarországi befogadó készség

- A 90-es években a menekültekre vonatkozó pozitív tartalmú állítások csökkentek, a negatívaké pedig nőtt. **A lakosság türelme fogy a százezres nagyságot látva.**
- **A politikai menekülteket megértően fogadják, a gazdaságiakat ellenszenvvel.**
- A szomszédos országból érkezetteket magyarokat „szívesebben látják”.
- A vajdasági áttelepülni vágyók a déli határ közelében, illetve a Duna és a Tisza közötti területen és a fővárosban tartózkodnak legnagyobb számban.

Köszönöm a figyelmet!

